

נכסינו אין בה משום ויתור על הנאות ונכסים חומריים; אלא היא דורשת רק אכילה בקדושת כהנים – במסגרת התורה וברוחה; ואכילה מעין זו אף היא בגדר מצוה, אף היא בבחינת עבודת ה'.

וזה היא מעתה משמעות ההגשה הקודמת לכל אלה: היא מורה שהקדשת חיינו לעשיית רצון ה' איננה בבחינת לפני משורת הדין, אלא היא חוב שהננו חבים לה' בכל נימי חיינו. מה שהוקדש לה' בשעת קמיצה והקטרה, כבר נתקבל מידיו בשעת הגשה; או: רק מידי ה' עתידים אנחנו לקבלו. הקרבת כל מאודנו היא רק בגדר פרעון חוב פשוט. וכן הוא אומר: ממך הכל ומידך נתנו לך (דבה"א כט,יד). בהקשר לכך תובן גם ההלכה שהגשה נוהגת רק באותן מנחות 'שיש מהן לאשים' (פירוש רש"ר הירש ב,ח-י).

*

'... וכדאיטא בכתובות (י) למה נקרא שמו מזבח – שהוא מזין. ופרש"י: בזכות הקרבנות העולם ניזון וכו'. ובשביל זה נקרא עבודת הקרבנות בשם 'עבודה' סתם, יותר משאר מצוות שבתורה – משום דסתם עובד הוא כדי לשובע לחם. וכבר בארנו (בספר בראשית טו,מ ובכ"מ) דעבודת הקרבנות היתה חוק לישראל – היינו פרנסתם בארץ ישראל, משא"כ כל המצוות אין באין בשביל פרנסה בעולם הזה' (מתוך העמק דבר במדבר כהב).

דף טא

'מרבה אני שאר מנחות שיש מהן לאשים ובאות בגלל עצמן... ומוציא אני... מנחת נסכים שאינה באה בגלל עצמה'. אין הדין תלוי באופן ישיר אם באה בגלל עצמה אם לא, אלא סברה היא בעצם הילפותא, שכיון ששונים הן בדבר זה מסתבר למעט מנחת נסכים בדרש זה. הלכך אף במנחת נסכים הבאה בפני עצמה אין הדין משתנה, שאינה טעונה הגשה (עפ"י 'חדושי הגר"י').
ובכל אופן הדין כן – שהרי גם מנחת נסכים הבאה בפני עצמה אין חלק לכהנים בה וממועטת היא כמנחת כהנים, וכמוש"כ התוס'. וכן יש לשמוע מהתוס' להלן סד"ה בישראל.

'ואימורי שלמי יחיד'. הוא הדין לאימורי שלמי ציבור, דהיינו כבשי עצרת שבסמוך. אלא נקט 'שלמי יחיד' כי הם מקור הדין, ומהם למדים לשלמי ציבור. ועוד, כבשי עצרת טעונים תנופה גם מחיים, ונקט כאן אותם שתנופתם רק שחוטים ולא חיים (עפ"י זבח תודה. וע"ע 'חדושי הגר"י').

'מלמד שטעונין תנופה כאחד. ומנין שאם הניף זה בעצמו וזה בעצמו יצא...'. יש לעיין, הלא גם אם לא הניף כלל הקרבן כשר. וצריך לפרש 'יצא ידי תנופה' שאין צריך לחזור ולהניפם שוב ביחד. אבל לא מצינו כזאת, כיון שמצוה מן התורה להניפם יחד, מה בכך שהניפם זה אחר זה, למה לא יניף שנית [ודרשת תנופה ולא 'תנופות' אינה אלא ללמד שלא חייבה תורה שתי תנופות, אבל כאשר התנופה הראשונה אינה כתקנה, מדוע לא יחזור ויניף]?
ואפשר לפרש שאמנם אם הניף כל אחד לעצמו חוזר ומניפם יחד, אלא כוונת הברייתא שאם שחט הכבש

ולא הניף עמו הלוג, יניף עתה את הלוג לבדו, שגם הנפת הלוג מצוה היא. 'וצריך עיון לדינא, דלשון הברייתא לא משמע כן' (עפ"י שפת אמת).
לכאורה היה נראה שכאשר הניף כל אחד בפני עצמו יצא ידי המצוה ואין טעם להצריך להניף שנית שניהם כאחד. והרי בתנופה אחת יצא.

'לפני ה' – במזרח. והא אמר לפני ה' יכול במערב? אמרי, הני מילי מנחה דאיקרי חטאת... אבל הכא לפני ה' קרינא ביה'. אעפ"י שגם האשם טעון שפיכת שיירים ליסוד, אך כיון שתנופתו נעשית מחיים, אין סברא להצריך מערב, ולפני ה' בא לאפוקי חוץ.

– רש"י מפרש 'במזרח' – אפילו במזרח, וכל שכן במערב נחשב 'לפני ה'". ואולם מלשון הרמב"ם (מעשה הקרבנות ט,ו) משמע דוקא במזרח. וצריך עיון בטעמו (כסף משנה). ואפשר שאמנם צד מערב ודאי נחשב יותר 'לפני ה', אך כיון שמזרח כשר לתנופה, והרי הכהן מניף עם הבעלים, מסתבר שתקנו שאין לישראל להכנס למערב העזרה, בין האולם ולמזבח. ולכן אין לו להניף אלא במזרח. ולמד הרמב"ם כן מלשון המשנה 'תנופה היתה במזרח' – משמע שכך הוא הדין בדוקא (טהרת הקדש). וכן דייקו בדעת הרמב"ם בהר המוריה (מובא בז"ת), וב'חדושי הגר"י'. ובקרבן אורה משמע לפרש שיטת הרמב"ם שמיד כשכנס למזרח העזרה מתחייב בתנופה, ולכן לא יעביר על המצוה אלא יניף שם, ואולם אם כבר בא למערב – מניף במערב.

**(ע"ב) 'רבי יהודה אומר: והנחתו – זו תנופה'. ולפי זה יתפרש לשון הנחיה, כמו לך נחה את העם – והיינו לשון הולכה והזזה הנה והנה (עפ"י רש"י מכות יח: תוס' סוכה מז: וכן בספר הכתב והקבלה דברים כו,ד). בפירוש 'שנות אליהו' להגר"א (בכורים ג,ו ובהגהותיו על סוכה מז:): הגיה: 'והניחו – זו תנופה... כשהוא אומר 'והנחתו' הרי הנחה אמור, הא מה אני מקיים 'והניחו' – זו תנופה'.
וכשנצרך גרסת הגר"א עם הפירוש הנוכח, נמצינו למדים שהנפת הכהן ('הניחו' – מתייחס לכהן) אינה אלא הנחיה והדרכה להנפת הבעלים, שהיא העיקר (כמו שכתב רש"י צג: – הביאוהו התוס' כאן ותמהו על מקורו. ובתו"ס (להלן ט,ט) כתב שסברא היא). ואילו 'והנחתו' – הבעלים – לשון הנחה הוא, כפשוטו.
[ותואמים הדברים עם מה שבאר הרש"י הירש שהנחת ידו של הכהן מלמטה, ענינה להדריך את הבעלים בהנפתם].**

'בני ישראל מניפין ואין הנשים מניפות'. על מיעוט נשים מ'בני ישראל' – ע' רמב"ן וריטב"א בקדושין לו. ועל מיעוט עבדים, משוחררים ושאינם משוחררים (עתוס' כאן) מ'בני ישראל' – ע"ע במובא ביוסף דעת סנהדרין פו.

*

'בכל קרבן שלמים, המבטא את שמחת ההנאה העצמית של אדם שזכה לרוב טובה מאת ה' (שלם, 'שלום') יש 'תנופה' ו'תרומה' של האימורים, המסמלים את הגירוים והייעדים החושניים. ושל חזה ושוק; החזה שבגוף האדם מסמל את ההרהורים והרצייה. השוק מציין את כח העמידה וההליכה, ומסמל את גבורת האדם ושאיפותיו בהיותו אישיות עצמאית (השווה ההקבלה של גבורת הסוס ושוקי האיש תהלים קמז).
תנופה היא תנועה אופקית ('מוליך ומביא') לארבע רוחות השמים; תרומה – הרמה והורדה ('מעלה ומוריד'). שתיהן לשונות של מתנה לכלל ולה; ותנועות אלה הן אפוא סמלים של מושג אחד.

תנועת התנופה המוליכה ומביאה לכל צד, 'מפנה' את החפץ כלפי הכלל, והמניף מתחייב בכך להעמיד את עצמו לרשותן של מטרות כלל הציבור בלבד. התרומה המעלה ומורידה מבטאת את התחייבות האדם לעמוד ברשות גבוה, וברשות צורכי הארץ למען צורך גבוה. בקרבן שלמים, המקדש את אושר ההנאה העצמית, באות התנופה והתרומה של האימורים, החזה והשוק לפני האכילה, ודבר זה מסמל את ההכרה, שרק אותו אושר ראוי לשמחת ההנאה של האדם שהוא נקי מכל אהבה עצמית יתירה, אושר השמור לה' ולכלל הציבור, שאליהם מכוון האדם את חושיו, את הגיגיו, את רצונו, כחו ושאיפתו. רק אדם זה ישמח באושרו, שגם ה' וכלל הציבור שמחים בו.

אף-על-פי ששתי התנועות, התנופה והתרומה, נעשות הן לחזה הן לשוק, הרי נזכרת התנופה בעיקר לגבי החזה, והתרומה – לגבי השוק. דרך קבע מדבר הכתוב על חזה התנופה ושוק התרומה. נראה שנקל להם להגיגי האדם ולרצייתו להידבק במחשבה על ה' מאשר במחשבה על הציבור ולמענו; ואילו מדרך הטבע תפנה הגבורה יותר אל תכלית ציבורית מאשר אל תכלית אלוהית. משום כך באות העבודות האלה לעורר את האדם לצד הכיוון הנגדי, הטעון חיזוק' (מתוך פירוש רש"ה שמות כט, כב-כה).
 עוד על 'שוק התרומה וחזה התנופה' – ע' בפירוש הרמב"ן; שו"ת הרמב"ם קמז.

דף סב

זוהא קמ"ל דבעינן שלשה כהנים משום דכתיב ברב עם הדרך מלך. הרמב"ם השמיט זאת. נראה הטעם, כיון שהוא הידור מצוה ואינו מעיקר דין התנופה (ובח תודה).
 וכן יש לפרש השמטתו דברי המשנה (בר"ה כו:): על ציפוי השופר שבמקדש בכסף או בזהב. וכיוצא בזה פרש באגרות משה (חו"מ ח"ב סא, ד) אודות השמטת הרמב"ם ענין פקיקת העזרה בערב פסח. וכן יל"פ השמטת הרמב"ם ענין כינוי גנאי והתלוצצות על ע"ז – שאלו אינם דין אלא הנהגה ראויה ומדת חסידות (ע' ביוסף דעת ע"ז מו).

– 'על ששאלתם ששמעון מוחה ביד מי שקנה מן הקהל להוציא ספר תורה מן הארון הקודש ולתתה ביד ש"ץ וכן להחזירה, והמעות הללו באות לכיס של צדקה, ושמעון מוחה מפני שזו מצוה של החזן – נראה בעיני שלא כוון יפה אותו שמעון, שהרי במה זכה בה החזן. ודאי אילו לא היה יכול לקרות בספר תורה אלא הוא – ודאי היה זוכה, אבל עתה שיכול אחר לקרות, מעשה בכל יום שראובן מתפלל שחרית ושמעון קורא ולוי מתפלל מוסף, וא"כ היאך נאמר שזכה בה. ותנן בתמיד נשחט שחט ישראל וקבל הכהן נתנו לחבירו וחבירו לחבירו, ואמרינן בגמרא... ברוב עם הדרת מלך, והלא דברים קל וחומר; ומה הכהן שכבר זכה, שכבר קיבל הדם בידו, אעפ"כ נותנו לאחר להוליכו ואותו המוליך נותנו לאחר לזורקו משום ברוב עם הדרת מלך, כל שכן בנדון זה.
 וכן המשפט שיכול לקנות להושיט המעילים לגולל ואין הגולל יכול למחות, כי אע"פ שקנה הגלילה לא קנה ליקח המעילים' (א"ז ח"א קטו, הובא במדרכי סוף מגילה).
 וע' ברמ"א או"ח (תקפה, ד) ומשנ"ב (סקי"ז) אודות חלוקת התקיעות לכמה אנשים.

זוהא אשם מצורע טעון תנופה שחוט מקל וחומר, מה זבחי שלמי יחיד... הטעם שלא נקט ללמוד משלמי